

AIDI VALLIK

PINTSU JA TUTSIKU LUGEMIK

KIRJANDUSÕPIK 5. KLASSILE

II OSA

Illustreerinud Ott Vallik

Sisukord

V Pints ja Tutsik teevad tööd	6
Pints ja Tutsik teevad tööd	6
Jüri Parijõgi, „Mägiste poiste kanakasvatus“	10
Aisopos, „Rebane ja viinamarjakobar“	16
Jakob Tamm, „Punik“	17
Ivan Krõlov, „Luik, haug ja vähk“	18
Aisopos, „Kilpkonn ja jännes“	19
Maidu ja Mari matkapäevik. Sissekanne nr 5:	
Eesti Kaevandusmuuseum ja Energia Avastuskeskus	20
August Jakobson, „Surm teeb sepatööd“	30
Matthias Johann Eisen, „Kalevipoja lauavõitlus“	34
Peeter Süda, „Tõldemägi“	34
Friedrich Reinhold Kreutzwald, „Kalevipoeg“	36
Maidu ja Mari lugemissoovitus	
Jaan Rannap, „Roheline kindlus“	39
 VI Pints, Tutsik ja kodu	 40
Kuidas Tutsik kodust minema viidi	40
Reeli Reinaus, „Kuidas mu isa endale uue naise sai“	45
Aidi Vallik, „Sõbratüng“	49
Eno Raud, „Suu pea, puupea!“	50
Sulev Oll, „Kuidas lükkad, nõnda läheb“	50
Maidu ja Mari matkapäevik. Sissekanne nr 6: Eesti Rahva Muuseum	51
Kadri Hinrikus, „Kui emad olid väikesed“	55
Leelo Tungal, „See väike maa“	58
Heiki Vilep, „Eestimaa“	58
Andrus Norak, „Kodumaa on ...“	59
Henno Käo, „Kui veel telekat ei olnud“	60
Mait Maikelluke, „Meie paikkondlik kirjanik Juhani Püttsepp“	64

VII Pints, Tutsik ja palju vett	67
Pints ja Tutsik kardavad vett	67
Iko Maran, „Jass“	71
„Jaan ja ookean“. Rahvaluule	78
Ott Arder, „Ookean“	79
Julius Oro, „Meremeeste laul“	80
Johan Pitka, „Tormi käes“	81
Maidu ja Mari matkapäevik. Sissekanne nr 7: Eesti Meremuuseum	84
Louis Sachar, „Augud“	88
Hando Runnel, „Kehv kõhn poiss“	93
Doris Kareva, „Kuu hobune“	94
Maidu ja Mari lugemissoovitus	
Levi Hendriksen, „Kuradisaare ingel“	97
 VIII Pints ja Tutsik leiavad sõbra	 98
Tutsik ja tema sõbrannad	98
R. J. Palacio, „Ime“	102
Sulev Oll, „Mulle meeldib kätel käia“	108
Betti Alver, „Tüli“	108
Leelo Tungal, „Sõber“	109
Ken Campbell, „Skangpoomijad“	110
Maidu ja Mari matkapäevik. Sissekanne nr 6:	
Eesti Teatri ja Muusikamuuseum ja NUKU muuseum	115
Ervin Lázár, „Aasper ja Paasper“	121
Ellen Niit, „Suur maalritöö“	127
Maidu ja Mari lugemissoovitus	
Brian Selznick, „Hugo Cabret leiutis“	133

V Pints ja Tutsik teevad tööd

- Mis on mõistekaart?
- Mis on kava?
- Mis on muistend?
- Mis on eepos?
- Mida näeme Eesti Kaevandusmuuseumis ja Energia Avastuskeskuses?

Sõnaseletused

teraapia – *siin*: hingeabi

tragi – töökas ja ettevõtlik

Pints ja Tutsik teevad tööd

Kõik teavad, et loomi kodustati vanasti ikka asja pärast. Metsikutest veistest said niiviisi lehmad, kes inimestele piima andsid, metshobustest ratsa- ja veohobused, kass kodustati sellepärast, et keegi inimeste toidu kallale tükkivaid rotte hävitaks, ja nii edasi ... Aga kõige esimesena kodustati arvatavasti ikkagi koer.

Sest koerale sobivaid töid ja tegemisi on inimeste maailmas oi kui palju! Koerad muidugi ennekõike valvavad kodusid ja ettevõtteid ja isegi riigipiire, aga nad töötavad ka politseis, on inimesele abiks jahil, veavad kelke ja vankreid, päästavad inimesi vette uppumast ja lumelaviinide alt ja paksust metsast. Nad otsivad narkootikume ja leiavad üles pomme. On olemas **teraapia**koerad erineva haigusega inimestele, ja on olemas pimedate juhtkoerad. Ühesõnaga, koerad suudavad teha väga erinevaid töid, kui neid vaid õpetada, ja see ongi teinud neist inimestele täiesti asendamatud kaaslased.

Aga Tutsik? Või Pints? Mida nemad teha oskavad? Kuidas nemad ennast Maikellukeste perekonnale kasulikuks teevad?

Noh, Pints näiteks on eluaeg olnud tubli hiirepüüdja. „Pintsu ja Tutsiku“ raamatustki võib lugeda, kuidas ta muudkui jälle saagiga tuli ja tahtis seda vaiba alla ära peita. Nii et pärast seda, kui mõnigi vaiba alla peidetud jahisaak ema, isa, Maidu või Mari Maikellukese poolt kogemata laiaks astuti, hakkas kogu pere väga ettevaatlikult suhtuma igasugustesse vaibamügarikesse ja -voltidesse. Alati tuli kontrollida, ega jälle midagi selle all peidus ole.

Samuti osutus Pints nooremana tõeliselt **tragiks** koduvalvuriks. Ta veetis pikki tunde laia väravaposti otsas ja jälgis möödujaid. Ning kui mõni lahtiselt kõndiv koer nende väravat juhtus nuusutama, siis häda talle! Pints kargas kohe sellele penile posti otsast kasukasse kinni ja tegi talle tuupi, kuni ehmunud koer kiunudes jooksu pani.

Kui Tutsik Maikellukeste perre tuli, siis lõpetas Pints oma valvamise ära. Ju ta arvas, et ei ole enam vaja, või mõtles, et las teine ikka ka teeb tööd.

Tutsik oli valvurina hoopis lahkem kui Pints. Ja ta ei võtnud seda ametit ka eriti hingega. Muidugi ta haukus, kui keegi tuli, ja jooksis väravasse vastu. Pani tulijal tee kinni, kui nelja harkis käpa peal tal aiatee peal täpselt ees seisis ja teda haugutas. Aga endal saba lehvis taga siia-sinna, nagu oleks samal ajal öelnud: tere-tere, oh kui tore, et sa tulid, kes sa selline ka oled? Tutsik ju nimelt armastas kõiki inimesi ja loomi ega hammustanud mitte iial kedagi.

Jälge ajama Tutsik ei sobinud sootuks. Ta tüdines ninapidi maas jooksmisest kole kiiresti ja kaotas huvi.

Narko-, piirivalve-, politsei- ega pommikoera ameteid Tutsikuga ei proovitudki, sest esiteks ei olnud Maikellukeste peres mitte kellelgi nende valdkondadega mingit pistmist, ja teiseks, nende ülesannete täitmiseks algab koera väljaõpe juba päris väikese kutsikana. Tutsik aga oli Maikellukeste perre sattudes juba noor koer.

Et Tutsikule aga mingisugunegi töö peale valvamise veel anda, püüdsid Mait ja Mari teda õpetada kelku vedama. Nad panid Tutsikule koeratraksid selga ja kinnitasid plastmasskelgu nööri dega nende trakside külge. Tutsik vaatas lausa huviga, mida nüüd ometi tehakse. Ja tema sai asjast aru nii, et nüüd algab üks õige lõbus müramismäng Maidu ja Mariga! Ta hakkas karglema ja hüplema, endal kelk trakside küljes, nii et see vänderdas ja laperdas mürava Tutsiku kannul – eks katsu niiviisi kelgu peale istuda! Mari ja Mait jooksid naerdes ja huilates Tutsiku taga ja püüdsid teineteise võidu kelgule istuma hüpata, aga maandusid ikka lumehanges. Ning kui lõpuks Maril õnnestuski kelgule maanduda ja ta juba arvas, et nüüd ongi probleemi ga lõpp, nüüd lõpuks lähebki sõit lahti, siis Tutsik tegi sellise hüppe, et kelk lendas kummuli ja Mari veeres lumme. Ja nagu sellest veel vähe oleks olnud, haaras Tutsik mänguhoos hammas tega tema mütsitutist kinni ja tõmbas tüdrukul mütsi peast! Ja siis lidus üliõnnelikult mööda lumist aeda ringi, kelk taga lehvimas ja roosa tuttmüts hammaste vahel!

Nii ei saanud Tutsikust ka kelgukoera.

Aga see ei tee Tutsikut veel teistest viletsamaks. Tutsik on nimelt tervele Maikellukeste perele väga oluline ning vajalik seltsi- ja teraapiakoer. Ta oskab väga kaastundlikult teiste muresid kuulata, ja ta oskab nii armsalt kurba inimest lohutada, et selle peale lihtsalt ei saa enam kurvaks jääda. Ta tongib ninaga, limpsab keelega ja poeb koonuga kaissu ja kaenla alla – ning kui ühe koera sees on nii palju armastust, siis peagi ongi inimese kurb tuju läinud.

Nii et Pintsu ja Tutsiku põhitööks on olla Maikellukeste pere lemmikloomad ning kõik on selle korraldusega väga rahul.

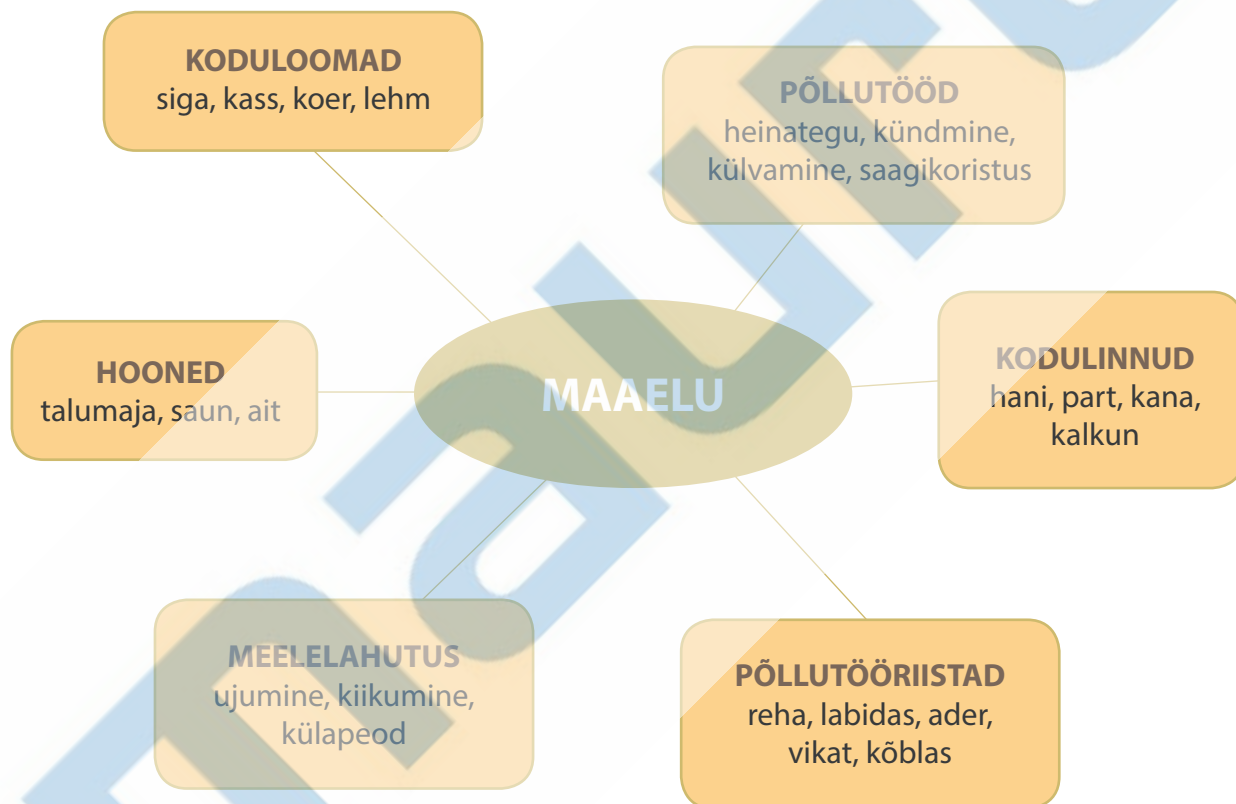
Küsimused ja ülesanded

1. Millised ülesanded on Pintsul ja Tutsikul Maikellukeste peres?
2. Milliseid ameteid püüti Tutsikule õpetada? Kuidas need katsed välja tulid?
3. Milliseid ameteid sa tead, kus inimese ja koera koostöö on tähtis?

KIRJANDUSPÄHKEL

Leia interneti kaudu ajakirjandusest uudiseid politsei-, pääste- või piirivalvekoerte tegude kohta. Mis on nende koerte nimed ja mida tublit nad tegid? Jutusta neist teistele või kirjuta lühike referaat!

Mõistekaart on kaval nipp tekstiga töötamiseks. See aitab tihti paremini aru saada loetud tekstist või õppematerjalist. Kuid veel rohkem on sellest abi enda mõtete kogumisel, kui on tarvis näiteks kirjutada kirjandit. Mõistekaardi keskmes on kõige olulisem märksõna ning selle ümber märgitakse teised sellega seotud märksõnad, mis pähe tulevad või oma materjalist leiame.

Sõnaseletused

koppel, kopli – karjamaa

munetama – munemisel silma peal hoidma

munapunkt – munade kokkuostukoht

ait, aida – toiduainete, vilja ja riiete hoiuks mõeldud hoone taluõuel

rehe alla, rehealune – omaaegse rehielamu suur hoiu- ja tööruum

varb, varvad – võre

õrs – kanade magamiskoht

loomus – iseloom

haopinu – peente küttepude virn

mait, maidad – viisakamat sorti sõimusõna, umbes nagu sunnik vmt

tang, tangu – mitte kuigi peeneks jahvatatud teravili, tavaliselt oder

laudil – lahtistest laudadest riulil või laepealsel

sari, sarja – (munade kohta) pesatäis

Mägiste poiste kanakasvatus

Jüri Parijõgi (1892–1941) oli oma aja üks armastatumaid lastekirjanikke. Peale lastejuttude kirjutamise töötas ta eluaeg veel ka õpetajana Rakveres ja Tartus, kuni teises maailmasõjas vaenlased ta ilma igasuguse süüta kinni võtsid ja hukkasid.

Ühel päeval ütles Mägiste isa poistele: „Mis te tõmbate ja ratsutate päevad otsa ringi, asja ees, teist taga – kord metsas või **koplis**, kord jõe ääres või tont teab kus. Võtke parem midagi tulusamat ette, hakake talumajapidamises kasulikumalt kaasa töötama!”

Poisid vaatasid isale arusaamatuses otsa. Enda arvates polnud nad ühtigi tühja tuult tallates ringi jooksnud, neil oli igal pool palju tegemisi ja toimetusi. Oli tarvis otsida linnupesi, oravaid taga ajada või jõekäärus kala püüda ...

/ – – – /

„Anna siis meile midagi tulusat tööd!”

„Tööd, tööd ...” arutas isa. „Kas talus tööd vähe? Hakake kas või kanu kasvatama!”

Poisid tegid suured silmad.

„Kuidas neid kanu kasvatada? Nad kasvavad ju ise.“

„Hee!“ naeris nüüd isa. „Kuidas nad ise kasvavad! Vaadake, kui palju on emal nendega mu-ret ja hoolt. Tarvis neid toita, **munetada**, hoolitseda, et ei tuleks haigusi, et rebased, nirgid ja kärbid neid ei varastaks. Kullgi luurab mõnikord talu kohal, et kas ei ole kuskil valveta jäänud kanapoegi piiksumas ... Kas siin tööd ja hoolt vähe? Vaja pesade järele valvata, munad ära kor-jata, mõni kana hauduma panna ... Siin on palju tööd ja tegemist. Tehke emaga kaup, et ta annaks teile alguseks, ütleme, kummalegi kolm kana, kokku siis kuus. Nende eest hoolitsemine jääks teie mureks. Mis te kanadest mune saate, need on teie. Viige **munapunkti** ja koguge endale raha. Aga mis te talu **aidast** kanadele teri võtate, selle eest peate mulle maksma turu-hinna järgi. Seadke kohe sisse selline raamat või vihik, kuhu kirjutate üles oma kanapidamisest saadud tulud ja sellega ühenduses olevad kulud. Ülejääk on teie teenistus.“

Siis läks isa **rehe alla** oma asju ajama, kuna poisid jäid õue ega mõistnud isa pika jutu peale sõnagi lausuda.

/ – – /

Nii siis lõpuks jäigi, et ema andis oma kanakarjast poistele kolm kirjut ja kolm valget kana uue kanakasvatuse aluspõhjaks, ja poisid hakkasid asjaga pihta.

Kohe järgmisel päeval eraldati suurest kanalaudast **varbadega** eri osa oma kanalaks, tehti sinna **õrs** sisse, seati korda joogi- ja söögikünad. Seina äärde pandi kuus kasti, heintest pesad sees, kus kanad võisid munemas käia. Kanala põrandale viidi värsket liiva, et oleks, kus siblida ja teri otsida. Poisid teadsid, et ei ole hea kanale iga kord valmis toitu künaga ette anda, vaid peab terad liiva sisse viskama, kust nad siis ise need üles otsivad ja välja siblivad. See on nende **loomus** ja selle järgi tuleb talitada.

Igatahes oli poistel juba esimesel päeval nii palju tööd, et pikk kevadine päev kadus märka-matult. Kanad olid kogu päeva väljas, kas siblisid **haopinu** ääres või tikkusid aeda ja põllule, kust neid sageli tuli käia ära ajamas.

Öhtul tulid esimesed sekeldused, sest nende kanakasvatusele määratud kanad ei tahtnud kuidagi oma uude kodusse asuda, ikka kippusid teiste hulka, kuidas neid ka meelitati ja tibu-tati.

Ei saadudki lõpuks muidu, kui lasti nad teistega ühes lauta, kust nad siis õrrelt kinni võeti ja ükshaaval uude kanalasse kanti.

„Vaadake nüüd, **maidad**,“ õpetas Rein kanu. „See on teie uus kanala ja siia peate asuma! Pe-sad on siin – et te siis korralikult igaüks oma pesal munemas käite ja esimest sorti eksportmune munete!“

Sellest õpetusest ei hoolinud kanad midagi ja tikkusid järgmisel öhtul jälle teiste juurde.

„Peab meelitama, peab harjutama,“ tuli Väino viimaks heale mõttele. „Anname neile iga öhtu **tangu**, siis harjuvad ise siia tulema. Aga ema kanad peletame eemale.“

Sel viisil poisid harjutasidki viimaks oma kanad õiget kodu leidma.

/ - - - /

Palju raskem oli aga kanu nende jaoks määratud pesadesse munema õpetada. Ema ütles kanu üle andes, et kõik on munevad kanad; kuid möödus kolm, neli päeva, aga poisid ei leidnud oma kanala pesadest ühtki muna.

„Neil ju igaühel oma pesa mujal,“ arvas ema, kellele poisid läksid oma häda kurtma. „Mõnel **laudil**, mõnel kuuris, väike valge käib kambri lakas munal. Katsuge ise pesad üles leida ja võtke munad ära, ainult üks jätke sisse pesamunaks, muidu teevad jälle uue pesa ja siis on seda raske leida!“

Väheste vaevaga leidsidki poisid kahe kana pesad üles ja tõid munad ära, ainult pesamunad jätsid sisse, nagu ema oli õpetanud.

Üldse õppisid nad nüüd paljusid kanade kombeid ning eluviise tundma, millest neil enne ei olnud aimugi. Nad teadsid, et kui kana tahab munele minna, siis ei lausu ta sõnagi, ainult rutt on ja käib rahutult ringi, siis kaob ära peaaegu märkamatu. Lähed aga pesale vaatama – juba kükitabki seal ega tee sinust väljagi. Pärast munemist tuleb aga lakast maha ja siis ei pea enam nokka kinni, kaagutab nii, et üle õue on kuulda.

Poisid said veel teada, et kui kana hakkab munema uut **sarja**, siis on paras aeg teda õpetada uuel pesal käima. Tuleb aga parajat aega varitseda, siis kinni võtta ja uuele pesale viia, kus pesamuna peab ees olema. Kui ta algul ei taha uuel pesal püsida, võib sõela või hõreda korvi peale panna – küll viimaks ära harjub.

Nii saidki poisid nelja kana pesad kätte, korjasid aeg-ajalt ära nende munad ja harjutasid nad uutel pesadel käima.

/ - - - /

Ühel päeval luusis Rein kuuris ja otsis vanade kolude hulgast mõnd teravat asja, mida võiks noole otsa panna. Korraga kuulis ta kuurinurgast suvekorterisse pandud saanist imelikku piuksumist. Poiss kohkus esiteks ära, siis jäi terasemalt kuulatama ja läks lõpuks saani alla vaatama. Vana kirju kana kõhutas seal, kari kollaseid poegi ümber.

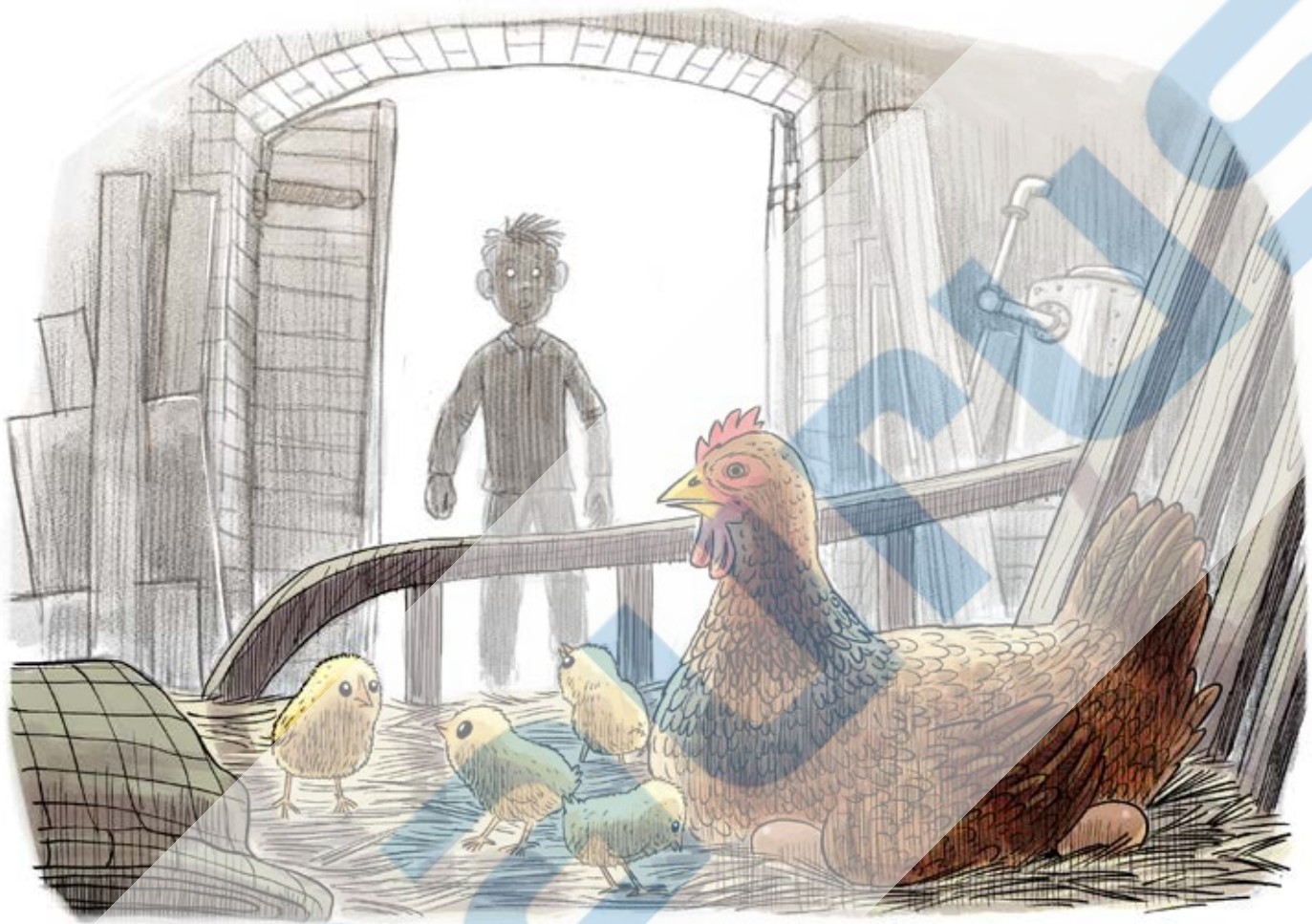
Nüüd pistis poiss täit traavi toa poole ja hüüdis juba eemalt: „Ema, Väino, tulge vaatama! Vanal kirjul on pojad! Puha kollased ja piuksuvad haleda häälega!“

„Kus, kus?“ tuli ema köögiuksele ja varsti oli ka Väino jaol.

Mindi kuuri, lükatil ukseid pärani lahti – ja seal nad olidki. Mõned olid roninud vana kana selga, mõned piuksusid istmepadjal või saanipõhjal.

„Poisid, teil on oma kanakasvatusega õnne,“ ütles ema. „Näe, teadmata tuleb kanaperet juurde.“

Poisid olid õnnelikud ja arvasid, et see kanakasvatuse, see on ikka päris tore asi. Kui need kõik hakkavad munema, siis on iga päev midagi munapunkti viia. Kohe loeti pojad üle ja leiti, et neid on kaksteist.

„See teeb kokku kaheksateist kana,” arvutas Väino väledasti. „Kui need kõik korraga munema hakkavad, siis saame kaheksateist muna päevas. See teeb päevas üheksakümmend senti, kui arvata munapaari hinnaks kümme senti. Ja mis see veel nädalaga ja kuuga välja teeb!”

„Ära ikka niipaljuga arvesta,” arvas ema. „Ega neist kõigist kanad tule, mõnest saab ehk kukk.” See pani poisid mõtlema. Miks nad ei võiks kõik kanadeks jääda? Aga olgu peale!

/ --- /

Poisid käisid iga päev oma nelja-viit muna kokkuostupunkti viimas ja raha võtmas. Oli päris huvitav vaadata, kuidas punktimest võttis imelikud pappkastid, mida võis kokku panna nagu lõõtsa ja siis tõmmata jälle lahti kastiks, nii et igale munale jäi eri lahter. Sinna lahtritesse punktimeste ladus munad püsti nagu pesadesse. Munadele löödi templid peale, et need, kes neid ostavad, teaksid, millal need on munetud.

Poiste toodud munad võeti vastu ilma proovimata: teati juba, et nad vanu mune ei too. Mõnikord küsis punktimees naljatades: „Kas on eilsed või tänased?”

„Eilsed ikka,” vastasid poisid. „Tänased on alles munemata.”

Varsti oli kogu külal teada, et Mägiste poistel on oma kanakasvatus, mis toob neile sisse ränka raha. Mõned naabripoisid ja -tüdrukud katsusid asja järgi teha, kuid nii hästi see välja ei tulnud kui Mägistel. Kas ei antud neile küllalt kanu, ei saanud nad eri kanakuuti või ei mõistetud arveraamatut pidada nii kui Mägistel.

Kord juhtus Väinol munade viimisega äpardus, mis pani poisid mõneks päevaks kukalt sügama ja oleks nad peaaegu riidugi ajanud, kui isa õigel ajal vahele poleks saanud.

Asi oli nimelt nii, et ema andis ka oma kanade munad poiste viia, sest maksab siis talust mitmekesi väljas käia ja kallist tööaega raisata. Iga voori pealt said poisid ühe muna hinna endale või võisid selle väärtuses talu aidast oma kanadele toitu võtta. Nii said poisid väikese lisateenistuse ja olid sellega väga rahul.

Ühel päeval kohmitses aga Väino, kelle kord oli parajasti mune viia, kaua kodus, ja kui ta siis viimaks minema sai, pistis täit traavi üle koplinauriga leekima, et kokkuostupunkti hiljaks ei jääks.

Tuli aga varsti tagasi, korv munaputru täis. Oli Raja kaasikus üle kraavi hüpates komistanud, maha kukkunud ja kõik munad katki teinud – viis oma ja kolmkümmend ema kana muna.

Ta jäi nuttes köögiuksele seisma, et mis nüüd küll saab.

„Mis muud,” arvas ema, „kui tuleb teil see kahju tasa teha. Annate oma kanakasvatusest kolmkümmend muna mulle asemele. Kes kahju tegi, see ka vastutab!”

Nüüd tuli ka Rein jaole ja hakkas Väinot kurjasti süüdistama: „Esiteks kohmitsed kodus, ei saa ega saa minema. Siis jooksed nii hooletult, et kukud maha. Oled ikka vana töbijalg!”

„Kes on töbijalg? Sa ütlesid töbijalg!” ajas Väino rinna ette, pani munapudruse korvi maha ja läks vennale vastu.

Juba seisisidki mõlemad vennad, rinnad vastamisi ja käed rusikas. Kaklus oleks peaaegu tulnud, poleks isa õigel ajal vahele saanud.

„Mis on? Mis need poisid põrnitsevad vastamisi nagu vihased kuked?” päris ta.

Kui talle ära seletati, milline õnnetus oli juhtunud Väino hooletuse läbi ja millist kahju tuleb nüüd mõlemal kanakasvatajal kanda, tegi ta otsuse, mis rahaldas mõlemat poissi ja millega ka ema nõusse jäi.

„Teie tasuge emale kahju tööga,” andis ta head nõu. „Tulin praegu kapsaaiast, seal on kuus pikka peenart umbrohtu täis. Leppige emaga kokku, et kitkute need peenrad puhtaks. Tema arvestab iga peenra eest 25 senti ja kahju ongi tasa.”

Sellega olid poisid nõus ja sellega leppis ka ema. Poisid pööratsesid küll veel mõne aja vastamisi, ütlesid mõne näakleva sõna, kuid tülikas asi ei läinud. Peenrad kitkuti ära ja tehti sel viisil kahju tasa.

Kogu suve askeldasid poisid oma kanakasvatusega ega pannud tähelegi, kuidas päevad möödusid ja koolimineku aeg tuli kätte. Siis anti kanakasvatus ema hoole alla, kuid iga kord koolist tulles peatuti kanakuudi ees ja pandi käed külge seal, kus näis vaja olevat. Asi oli pois-tele nii südamelähedaseks saanud, et sellest ka kooli ajal ei raatsitud loobuda.

Kana noorperest oli kasvanud seitse kana ja viis kukke. Üks kukk jäeti järele, teised müüdi sügisel ära, olgugi et nad olid tublid kukepoisid. Mõlemal poisil oli koolitalve alguseks mõnigi hea kroon oma raha kogutud. Ja see raha oli kallid, sest see oli teenitud oma kanakasvatusega.

Küsimused ja ülesanded

1. Kust tuli poisitel mõte hakata ise kanu kasvatama?
2. Milline oli poiste esimene probleem kanakasvatusega? Kuidas nad selle lahendasid?
3. Miks pidi kanadele ühe pesamuna pessa alles jätma?
4. Millise kahju poisid emale ja endale tekitasid ning kuidas nad selle hüvitasid?
5. Miks oli selle suvega kogutud raha poistele eriti kallid?
6. Kas sina oled mingi tegevuse või tööga ise raha teeninud? Millega?
7. Koostage mõistekaart, mille keskne märksõna on kanakasvatus. Märkige selle ümber, milliseid toimetusi kanakasvatus poiste jaoks kaasa tõi.

KIRJANDUSPÄHKEL

Mõelge ühe ameti peale, mis teile huvitav tundub. Otsige selle kohta internetist ja/või teatmetest infot ja koostage kaaslasega ühine mõistekaart selle töö kohta. Võite selle ka illustreerida! Jutustage oma mõistekaardi põhjal klassile selle tööga seotud ülesannetest, probleemidest ja ka headest külgedest!

Valm on õpetliku sisuga mõistuluuletus või -jutt. Selle esimene ja pikem osa räägib mingist sündmusest, aga teine ja lühem osa teeb sellest järelduse ja toob välja õpetus-iva ehk moraali. Mõnikord võivad need valmi osad ka vahetuses olla. Maailmakuulsad valmiloojad on Vana-Kreekas elanud Aisopos ja vene luuletaja Ivan Krõlov. Eestis on üks kuulsamaid valmide autoreid 19. sajandil elanud luuletaja ja kooliõpetaja Jakob Tamm.

Sõnaseletused

lehtla – võrestikust seinaga aiamaja

võimik – võimuahne

nõder, nõdrem – nõrk, nõrgem

kergats – eputaja

vaga – vaikne, kuulekas

tõbras, tõpra – rumal loom

rusuma, rusub – rõhuma, vaevama

unarusse – unustusse

Rebane ja viinamarjakobar

Aisopos

Kui näljane rebane nägi **lehtlast** alla rippuvaid viinamarjakobaraid, tahtis ta need kätte saada, kuid ei suutnud. Ära minnes ütles ta endamisi: „Toored veel.”

Nii on ka inimesi, kes juhul, kui nad midagi kätte ei saa, süüdistavad iseenda nõrkuse asemel asjaolusid.

Punik

Jakob Tamm

Kord Päitsik puskis Punikut,
kes teab, mis tulu sellest saada ihkas.
Võib olla, et ta Punikut vast vihkas,
või vaigistas ehk muidu südant **võimikut**,
ta oli Punikust ju kõvem palju.
Ja kus näib teine **nõdrem** ees,
seal iga **kergatski** on mees!
Mis tegi aga Punik? Hoobi sai ta valju –
see oli tarvis kätte tasuda.
Kuid kuidas öiendada kangemaga:
ei või ju vastu hakata!
Ta vaatas ümber: ees tal Kirjak **vaga** ...
See oli nõdrem temast – seda teadis ta –
ja selle kallale siis tormas tuhinaga.

Ma ütlen lisaks veel:
nii pole üksi aasal karja hulgas lugu,
kus trooni peal on **tõpra** meel;
vaid sealgi juhtub nii, kus inimeste sugu,
et see, kes kangem, **rusub** kehvemat,
ja kehvem – jälle kehvemat.

Luik, Haug ja Vähk

Ivan Krõlov

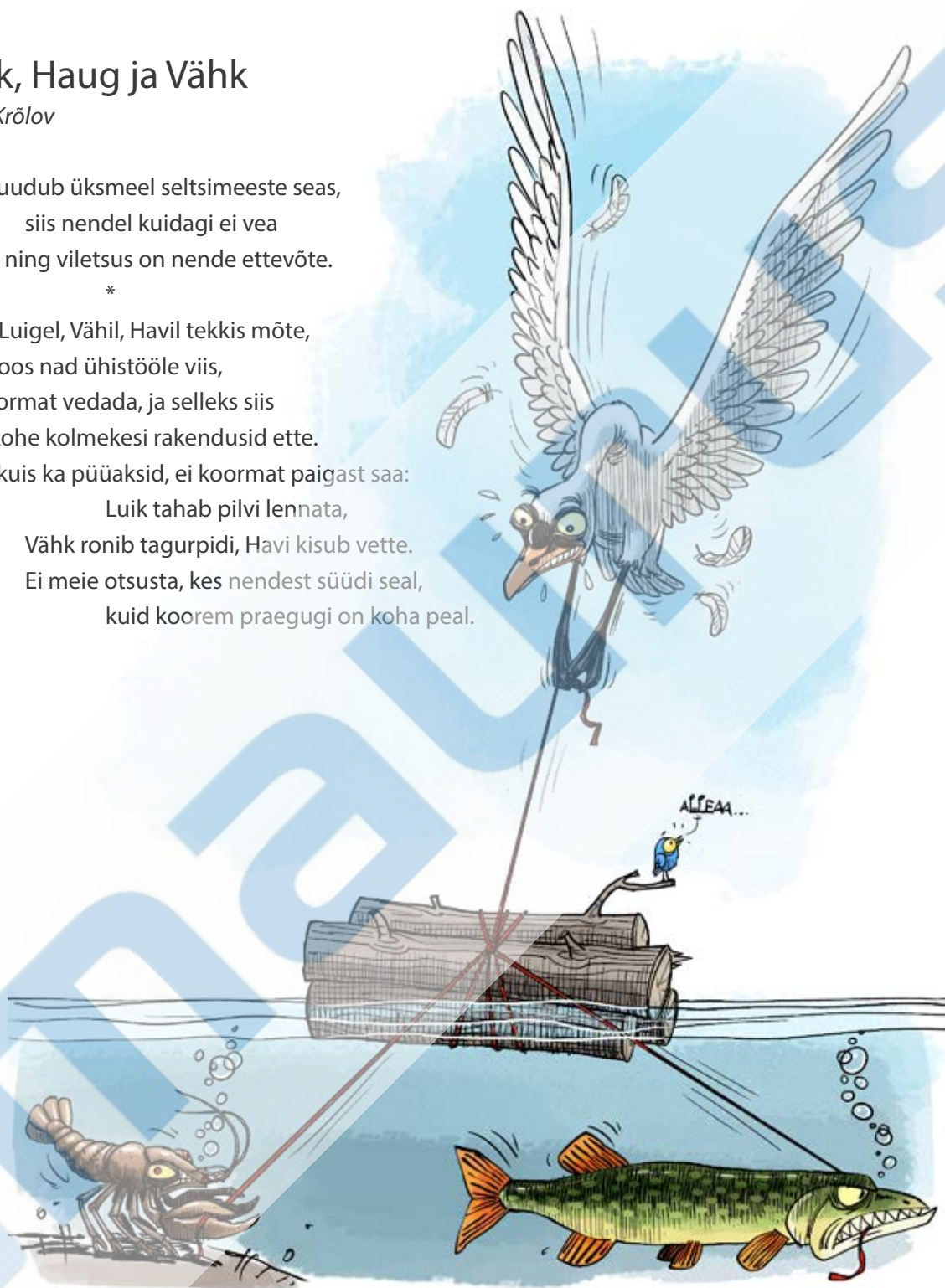
Kui puudub üksmeel seltsimeeste seas,
siis nendel kuidagi ei vea
ja rist ning viletsus on nende ettevõte.

*

Kord Luigel, Vähil, Havil tekkis mõte,
mis koos nad ühistööle viis,
et koormat vedada, ja selleks siis
nad kohe kolmekesi rakendusid ette.

Kuid kuis ka püüaksid, ei koormat paigast saa:

Luik tahab pilvi lennata,
Vähk ronib tagurpidi, Havi kisub vette.
Ei meie otsusta, kes nendest süüdi seal,
kuid koorem praegugi on koha peal.

Kilpkonn ja jänes

Aisopos

Kilpkonn ja jänes vaidlesid, kumb on kiirem. Lõpuks määrasid nad kindlaks võistluspäeva ja -koha ning läksid lahku. Jänes ei võtnud oma loomupärase kiiruse tõttu jooksuvõistlust tõsiselt ja heitis tee äärde magama. Ent kilpkonn teadis, et ta on aeglane, ega jätnud jooksmist. Nii jõudis ta magavast jänsest ette ja võitis auhinna.

Valm näitab, et vaeva nähes saab sageli võitu **unarusse** jäetud loomupärasest andekusest.

Küsimused ja ülesanded

1. Kuidas ja mille poolest sobiks valm „Punik“ ka koolikiusamise näiteks? Arutage!
2. Reasta kavapunktidena valmi „Punik“ sündmustik ajalises järgnevuses ja jutusta selle järgi.
3. Miks teises valmis Luigel, Haugil ja Vähil koormavedamine ebaõnnestus?
4. „Rebane ja viinamarjakobar“ on väga vana ja maailmakuulus valm, millest on tulnud ka üks Eestis levinud kõnekäänd. Kas oskad mõistatada, milline?
5. Mõttele valmi „Kilpkonn ja jänes“ peale. Kas oled ka koolielus kohanud olukordi, kus selle valmi moraal peab paika? Milliseid?

KIRJANDUSPÄHKEL

Jutusta või kirjuta valmi „Kilpkonn ja jänes“ sisu ümber nii, nagu sa ise oleksid see kilpkonn. Mis toimub, mida sina kui kilpkonn asja käigus mõtled ja kuidas jänsesse suhtud?

Maidu ja Mari matkapäevik

Sissekanne nr 5: Eesti Kaevandusmuuseum ja Energia Avastuskeskus

Aeg: tänapäev, täpsemalt 16. ja 17. jaanuar.

Sündmus: 1) Eesti Kaevandusmuuseumi ja 2) Energia Avastuskeskuse külastamine.

Tegevuskoht: Eesti Vabariik, 1) Kohtla-Nõmme alevik, 2) Tallinn.

Päevikut täitsid: 1) Mait Maikelluke ja 2) Mari Maikelluke.

Koolis läks arutamiseks, et tegelikult tänapäeval peavad inimesed palju vähem tööd tegema kui vanasti, sest praegu on ju igal pool ELEKTER. See paneb tööle MASINAD ja need teevad POOLED ASJAD inimeste eest ära!!!!

Aga siis jälle hakkasime mõtlema, et elektrit teevad ju ka ikkagi INIMESED. Nii et selle koha pealt on inimestele jälle nagu TÖÖD JUURDE TULNUD!?!

AGA KAS ON????????????????????

Nii me otsustasime uurida, kuidas elektrit tehakse ja mis tööd selle jaoks vajalikud on!

Eestis läheb suure hulga elektri tootmiseks enamasti tarvis PÕLEVKIVI! Seda kaevandatakse maa seest KAEVANDUSTES. Aga ühte endisesse kaevandusse on rajatud MUUSEUM! See asub Kohtla-Nõmmel ja see töötas päriselt 1937.–2001. aastal. 64 aasta jooksul kaevandati sealt umbes 48 miljonit tonni põlevkivi!!! :O

Aga 2001. aastal avati seal KAEVANDUSMUUSEUM ja KAEVANDUS-PARK.

